

Ja, er zit écht een oeroude eik in de Bosberg!

Het staat nu ook wetenschappelijk vast: de twee eikenstammen en de daartussenin liggende afgezaagde stomp op de Bosberg bij Appelscha horen bij dezelfde eeuwenoude moederboom. Deze conclusie trekt adviesbureau Boom-KCB uit Nijeberkoop na DNA-onderzoek, dat is uitgevoerd door Naktuinbouw.

Auteur: Sylvia de Witt

6 min. leestijd

Het is mooi om de oeroude eik op de Bosberg, waarover ik al zo veel gehoord heb, nu eens in het echt te kunnen aanschouwen. Althans, om de bovenste drie delen ervan te zien. Samen met boomtechnisch adviseur Jan-Bouke Sijtsma van Boom-KCB uit Nijberkoop sta ik, na een korte wandeling redelijk steil omhoog, nu bovenop de Bosberg. Allebei dragen we een veiligheidshesje en hebben we een veiligheidshelm op. Een verplicht nummer, want je moet hier wel veilig kunnen rondlopen. Er wordt volop gewerkt om de nieuwe uitkijktoren gereed te hebben voor de opleveringsdatum in september. Er zijn nu immers al genoeg vertragingen geweest.

Stuifduin 160 jaar geleden beplant

De twee enorme eikentakken en de stomp die uit de Bosberg in Appelscha steken, zijn dus echt van één en dezelfde boom. Dat is fantastisch nieuws! ‘Dat vermoeden bestond natuurlijk al een tijdje, maar we wilden het zeker weten. Daarnaast staan er meerdere eiken vlakbij en wilden we weten of deze misschien ook bij de boom horen’, zegt Sijtsma. DNA-onderzoek van Naktuinbouw heeft nu met zekerheid uitgewezen dat alleen de stammen op de Bosberg over hetzelfde DNA beschikken. Het gaat hier dus om één ondergestoven solitaire eik. Ons eerdere onderzoek is hiermee bevestigd!

Het gaat om een reusachtige ondergrondse eik die – op basis van jaarringen – door Sijtsma op minstens vierhonderd jaar oud wordt geschat.

Jan Bouke Sijtsma

De exacte leeftijd is moeilijk te bepalen, maar het is goed mogelijk dat de boom nog veel ouder is. Dennis Worst van de Fryske Akademy heeft namelijk kaarten gevonden waarop op die plek een eik wordt aangegeven. De Bosberg zelf wordt voor het eerst in 1727 (Bosbargh) en later in 1767 (Bosberg) vermeld op twee verschillende historische manuscriptkaarten.

Boom-KCB heeft in het kader van het onderzoek eerder dit jaar al een bodem- en bewortelingsonderzoek uitgevoerd, dat erop duidt dat het merendeel van de beworteling zich niet op de top van de stuifduin bij de stammen bevindt.

‘We hebben hier gegraven tot 1,60 meter diepte en bij alle drie de stammen zijn we praktisch geen wortels tegengekomen. Alleen de noordelijke stam heeft twee dikkere adventiefwortels; bij de twee andere stammen zijn alleen enkele fijne wortels gevonden. De andere, dikkere wortels die we tegenkwamen, waren óf van de eik, óf van de den die hier beide weggehaald zijn. Er stond hier namelijk ook een grove den van 160 jaar oud, ooit aangeplant om verstuivingen tegen te gaan. De jaarringen konden we tellen en hij bleek 160 jaar oud te zijn. De stuifduin is dus maar 160 jaar geleden beplant. Al die grove dennen die je hier rondom ziet, zijn niet dik, maar wel allemaal 160 jaar oud!’

Sijtsma blijft het bijzonder vinden dat deze oereik juist geen of bijna geen wortels heeft gevormd nabij de top van de berg. ‘Dan heeft de boom aan de onderkant mogelijk nog een deel van zijn oorspronkelijke wortelgestel intact weten te houden!’

DNA-Onderzoek

Boom-KCB heeft in het voorjaar bij alle eiken in de buurt gekeken of die tegelijkertijd in het blad komen. Want als die bij één boom zouden horen, dan kan daar nooit veel verschil tussen zitten. Er kwamen hier zes verschillende eikenstammen

De stomp komt tot bloei.

ongeveer tegelijkertijd in het blad; die heeft Boom-KCB bemonsterd.

‘Uit het aangeleverde blad isoleerden wij DNA,’ vertelt Daniël Deinum van de afdeling Research & Development van Naktuinbouw. ‘Dit DNA knipten we in stukjes en een gedeelte van deze stukjes vermeerderden we. Van al deze stukjes is de lengte bepaald. De verschillende lengtes van alle stukjes bij elkaar binnen een monster leveren voor elk ras een unieke streepjescode (*fingerprint*) op. Als een streepjescode van het ene monster identiek is aan die van een ander monster, dan betekent dit dat de monsters identiek zijn. Zijn de streepjescodes verschillend, dan zijn de monsters ook verschillend en gaat het niet om hetzelfde ras.’

‘De boom heeft aan de onderkant mogelijk nog een deel van zijn oorspronkelijke wortelgestel intact weten te houden’

Misschien een tweede boom onder de grond?

Uit het DNA-onderzoek blijkt dat alleen de twee stammen identiek zijn. De andere onderzochte bomen zijn geen vertakkingen van de oeroude eik, zo blijkt nu. Van één van die bomen kwam dit voor Sijtsma toch wel een beetje als een verrassing. Die had namelijk hetzelfde kronkelige, verweerde uiterlijk en dus dezelfde groeiwijze als de stammen boven op de duin.

‘Die zou ik nog weleens willen vrij graven, om te kijken of dit ook een ondergestoven boom is. Maar dat heeft geen haast. De Historische Vereniging Appelscha (HVA) wil nog verder onderzoek doen; misschien kunnen we dat gaan doen in samenwerking met deze vereniging en met Staatsbosbeheer. Dat moet wel in overleg, natuurlijk. Je kunt niet zomaar een gat gaan spitten.’

De stomp in het midden is in 2012 een keer in brand gestoken. Daarop is hij afgezaagd, om te

Aanleg uitkijktoren Bosberg.

voorkomen dat het weer zou gebeuren. Hij is vier jaar kaal geweest, maar nu begint er wat op te groeien.

‘Dat kan komen door de boombescherming,’ legt Sijtsma uit. ‘De boom is met bouwhekken afgezet

en de jonge scheuten worden niet vertrapt door toeristen. Mogelijk speelt ook de verminderde schaduwdruk mee. De ronde vorm van de nieuwe toren werpt minder schaduw dan de oude vierkante. Er zijn al schaduwmetingen uitgevoerd!’

Zodra de nieuwe toren klaar is, worden deze metingen aangevuld en vergeleken met de oude situatie. Hiermee kunnen heel gericht snoeiadviezen gegeven worden om indien nodig de situatie te verbeteren. 'Ook omdat we weten wat nu precies bij de boom hoort en wat niet. Deze stomp zag er volgens de HVA eerder precies zo uit als de twee die er nog staan.'

Hij heeft ook dezelfde groeiwijze. De stomp leek dood, maar loopt door zonder wortels richting de rechterstam onder de grond. De stomp en de linkerstam groeien dus alle twee in de richting van de rechterstam, gezien vanaf de bosrand. Ze lijken allemaal vanuit één punt onder de grond te komen.

'Toen we er voorzichtig met een bijltje bast afschraapten, viel op dat er nog leven in zat.'

Stuifduin minder hoog dan gedacht

Ook is Boom KCB meer te weten gekomen over de ondergrond.

De stuifzandlaag is minder diep dan de 20 meter die van tevoren was ingeschat, want een leemlaag lag hoger dan gedacht. Voor het plaatsen van de buispalen is geotechnisch onderzoek verricht. Uit deze sondering is gebleken dat er een leemlaag zit op 10 meter boven NAP.

'De stuifduin is dus iets minder hoog dan oorspronkelijk werd gedacht', vertelt Sijsma. 'De top van de Bosberg is 26,6 meter boven NAP, dus de zandlaag daarop is 16,6 meter. Waarschijnlijk zit hier nog een oudere dekzandlaag op van zo'n 3,5 meter. Ik vermoed dat de boom hierin is gekiemd op 13,5 meter boven NAP.'

Voorzichtig

De nieuwe uitkijktoren, een ontwerp van architect Frans Beune uit Assen, wordt uiteindelijk nog 12 meter hoger dan wat er nu te zien is. De architect werkt op dit moment aan een ontwerp om de boom in te passen. Hierbij is er ook aandacht voor de jonge scheuten op de stomp, zodat zij straks niet vertrapt kunnen worden. In totaal wordt hij 33 meter hoog en kunnen bezoekers bij helder weer Leeuwarden, Groningen en Coevorden zien liggen. Het uiterlijk van de toren moet op de stam van een grove den lijken en de architect noemt hem 'de stam der stammen'.

'Het is de planning dat de oplevering van de uitkijktoren op 9 september plaatsvindt. Tot die tijd houden wij hier toezicht op de boom en zijn groeiplaats.'

Is dat nodig dan?

'Nou, de mensen gaan hier wel heel voorzichtig te werk, dus dat is prettig. Wel zijn er hier weleens hekken omgegooid en ook zijn de raampjes van de kraan ingegooid.'

Nu vaststaat dat die andere eiken niet tot de moederboom behoren, kan die ook beter worden beschermd. Een paar eiken hangen namelijk een beetje over de twee oerstammen heen en kunnen nu gesnoeid worden.

'Maar je moet wel heel voorzichtig zijn, hoor, met veranderingen in de groeiomgeving van zo'n oude boom. Die kun je echt niet in één keer vrij zagen. Zoiets moet je geleidelijk aan doen.'

OSL-datering

In principe is het onderzoek van Boom-KCB voor opdrachtgever gemeente Ooststellingwerf tot zover klaar. Maar Sijsma vertelt dat hij nog zandmonsters heeft genomen van de duin op één meter, drie meter en vijf meter diepte. 'Als ik daar een potje voor vind, zou ik dat ook nog graag willen laten onderzoeken met OSL-datering (OSL staat voor "optisch gestimuleerde luminescentie"). Hiermee kan dan worden bepaald hoe snel het zand over die afstand is opgestoven. Er wordt vaak gezegd dat dat heel langzaam gaat, waardoor een boom weer nieuwe wortels kan aanmaken. Maar goed, deze boom doet dat blijkbaar niet.' Sijsma wijst naar beneden. 'Dan kan het zijn dat die stuifduin hier veel sneller is gekomen en dat de boom hier beneden ergens nog een deel van zijn oorspronkelijke wortels heeft weten te behouden.'

Veel bekijks

De twee kronkelstammen en de stomp boven op de Bosberg blijken dus echt de gesteltakken van een veel oudere en dieper wortelende boom te zijn. Ze trekken veel bekijks. 'Na het eerste artikel op de site van het Algemeen Dagblad meldden zich tien onderzoekers van de Vlaamse Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. In samenwerking met Dennis Worst en de gemeente Ooststellingwerf hebben we op een middag presentaties over de boom en de ontstaansgeschiedenis van de omgeving gegeven. Na een bezoek aan de boom hebben we een fietstocht door de omgeving gemaakt. En straks, met al die bezoekers van de nieuwe uitkijktoren, wordt het misschien wel de beroemdste eik van Nederland', aldus Sijsma.

Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-6054